

General du Plat og stormen på Dybbøl 1864

En kildekritisk analyse

Nick B. Svendsen

Kampen ved Dybbøl, i 1864, står som en monumental hændelse i Dansk historie. Mange forfattere har skrevet om denne hændelse. Læser man de mange bøger om stormen på Dybbøl kan hele kampen opdeles i mange hændelser og mange personer.

Man kan stille sig det kontrafaktiske spørgsmål, hvad der var sket, hvis den danske hær havde trukket sig tilbage aftenen før angrebet den 18. april 1864

En af de centrale personer i hærens ledelse var General Henrik Claude du Plat, der blev dræbt under kampene. Som de fleste ledende officerer i den danske hær var han klar over, at yderligere forsvar af Dybbølskanterne var nytteløst.

General Claude du Plat i 1863

Hærens feltpræst, Provst E. Høyer-Møller, mødte General du Plat første gang i 1850, da du Plat var kommandant i Slesvig by og anden gang i marts 1864 på Als. Første gang virkede du Plat afvisende måske arrogant på præsten, men i marts 1864 følte præsten, at du Plat var blevet langt mere menneskelig.

I 1850 var Claude du Plat i starten af sin karriere som ledende officer, og skulle leve op til det.

I 1864 var han rundet af livet, blandt andet sin kones død.

Da præsten i marts 1864 spurgte du Plat, om det ikke var muligt at gøre et udfald fra Dybbøl, svarede Claude du Plat:

"Kære præst! Udfald, udfald med uøvede folk! Det er jo en umulighed; udfald er jo det samme som død og fangenskab. Vore folk er jo ikke øvede, de ville forstå det, dersom de blot så forskellene mellem prøjsernes og vores avancèren. Prøjsjerne er øvede i at dække sig bag den allermindste dækning."

Du Plat sluttede med at sige: *"vi kan give vores liv for sagen, og dertil er jeg rede.* Claude du Plat udtrykte vel her mange officerers mening, og han holdt sit ord.

General du Plat henvendte sig til den kommanderende general for den danske hær, General Gerlach, den 16 april 1864 og foreslog, at han selv overtog ansvaret og trak de danske tropper ud af Dybbølstillingen om natten til den 17. april 1864

Dansk Biografisk Leksikons udgave af 1899 og Generalstabens bog om krigen 1864, der udkom i 1890, har følgende tekst om Claude du Plat:

"Den 15 april, om aftenen, var han dog kommen til den faste overbevisning, at Dybbølstillingen ikke længere kunde holdes, hvis fjenden angreb den med kraft, hvorfor det i militær henseende var rigtigst at rømme den". Efter nøje overvejelse gik han derfor den næste morgen op til General Gerlach, der var syg, for at formå ham til at afgive overkommandoen, som derefter måtte tilfalde du Plat som ældste Divisionsgeneral. Han vilde da have rømmet Dybbølstillingen natten til d. 17., kun efterladende en maskering i skanserne og løbegravene, hvorfra den kunde trække sig tilbage, så snart fjenden angreb. Gerlach troede dog ikke at burde gå ind på forslaget, og du Plat, hvis tur det var fra d. 16. om aften at være i stillingen, kom altså til at modtage stormen på skanserne d. 18. april."

Anden Divisions dagbog og kopibøger for perioden, slutningen af 1863 til maj 1864, er primære kilder til hændelserne, idet General du Plat og major Schau, du Plats adjutant, har underskrevet disse bøger indtil deres død. De indeholder dog ikke noget nyt, i forhold til at belyse personen Claude du Plat. Samtalen mellem General du Plat og General Gerlach, den 16 april 1864, er ikke nævnt i denne vigtige kilde.

Til gengæld er den refereret i adskillige bøger, der udkom senere, desværre uden kilde henvisninger, bortset fra bogen "Slagtebænk Dybbøl" af Tom Buk-Swienty. Her henvises der til N. Neergaard – "Under Junigrundloven fra 1916". - Denne fremstilling har heller ikke nogen kildehenvisning.

Det er værd at bemærke, at Otto Vaupel i sin bog om krigen 1864, der udkom i 1888, ikke refererer til nogen samtale mellem de to generaler.

Løjtnant Hedemann, der var i du Plats stab, skriver i et brev til sin kone, den 19 april 1864: - *"var du Plats og Rosens stemme blevet hørt endnu den 16 april, i stedet for at Gerlach lystrede et ministerium, som lod sig lede af Hr Ploug og consorter, så havde armeen været reddet"*.

Dette brev må anses for at være en primær kilde.

Marius Hedemann og hans kone Sophie i 1863

Dette citat, fra løjtnant Hedemanns breve, er måske den eneste antydning af, at mødet fandt sted.

Premierløjtnant Hedemann var i 2. Divisions stab og var den 18. april 1864 sendt af sted af generalen for at beordre tilbagegang fra skanserne til besætningerne, der endnu ikke var angrebet. Derved overlevede han Dybbølkampen.

Måske har General du Plat refereret samtalen til sin stab efter mødet med General Gerlach. Helt klart har emnet været diskuteret, og mødet med Gerlach har været kendt af officererne. Noget tyder på, at deres møde har været kendt af flere, og at det lille stykke historie, den vej, har fundet vej til de forskellige fremstillinger af krigen.

Under alle omstændigheder er der ingen kildehenvisninger i den litteratur, som undertegnede har gennemgået. Det fremgår ikke, hvorvidt General du Plat var alene, da han mødtes med General Gerlach eller havde sine stabsofficerer med sig, som vist i DR's dramatisering af 1864, fra 2014.

Det er dog mest sandsynligt, at mødet mellem de to generaler var fortroligt, emnet taget i betragtning.

Kilden til samtalens indhold kan selvfølgelig være General Gerlach, der evt. har fortalt sin stab om mødet. General Gerlach døde i 1865.

Gerlachs souschef, kaptajn Rosen, døde på slagmarken, men hans stabschef, major F.C. Stiernholm (1822 – 1879), har højst sandsynligt kendt til indholdet af samtalen, og måske deltaget i mødet. F. C. Stiernholm var ligeledes af den mening, at stillingen burde rømmes.

Som antydning af premierløjtnant Hedemanns breve, må general du Plat have indviet sine fortrolige i sin stab om mødet, herunder Hedemann og major Schau.

Du Plats stabschef Major Schau døde som bekendt på slagmarken.

Det lader til at General du Plats møde med General Gerlach, den 16 april 1864, første gang er nævnt i Generalstabens bog om krigen 1864, trykt i 1890. Det er værd at bemærke, at Hedemann på det tidspunkt var oberst af Generalstaben. Han kan udmærket

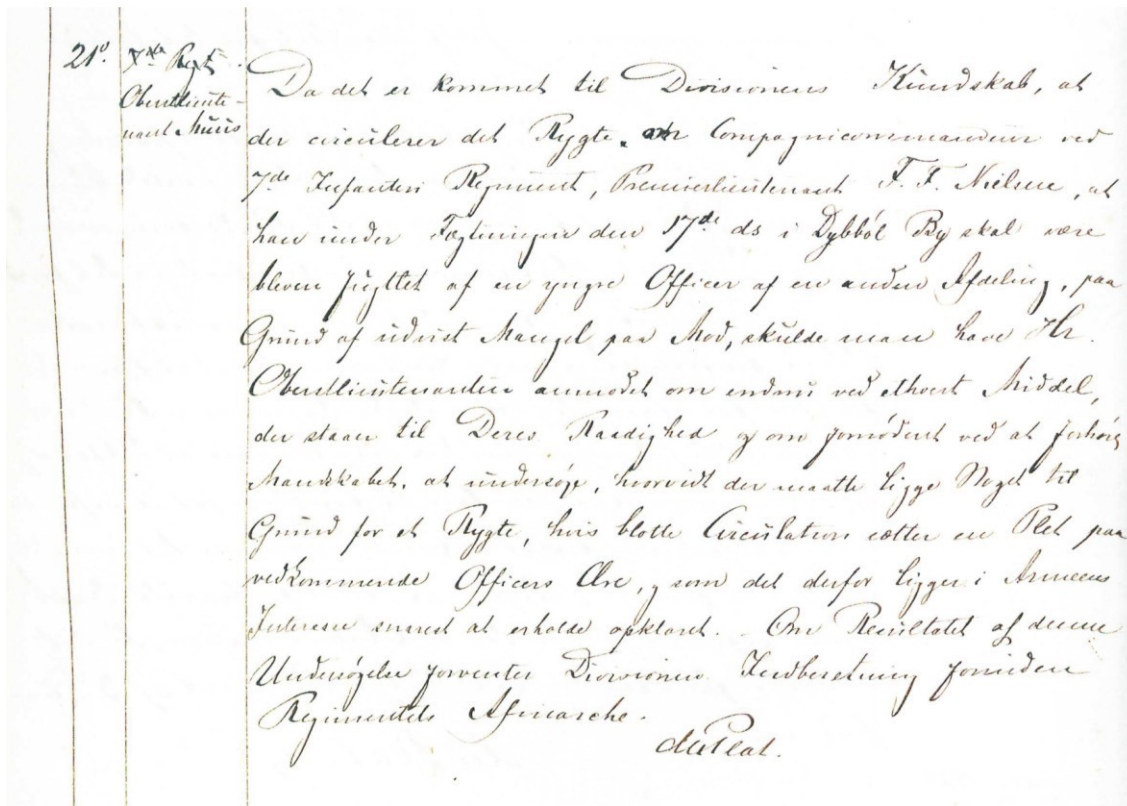
have haft indflydelse på bogens indhold. Desværre indeholder bogen ingen informationer om de personer, der har arbejdet med bogen (redaktionskomiteen) eller de kilder der er blevet brugt under arbejdet med bogen. Generalstabens bog udgør en sekundær kilde. Den er blevet udarbejdet i perioden 1880 -1890. Måske ligger der i arkiverne korrespondance vedrørende Generalstabens bog.

General du Plat, samt i øvrigt mange flere officerer i april 1864, så klart, at Dybbøl var tabt, og at et forsvar var nyttesløst, og kun ville føre til unødvendige tab. Krigen kunne ikke længere afgøres på slagmarken til fordel for Danmark, det skulle ske ved forhandlingsbordet. Et dilemma, der er set mange gange før og siden. Den danske hær forblev i skanserne og modtog prøjsernes storm med et fatalt resultat.

Samtalen mellem de to generaler kunne have haft signifikant indflydelse på historiens gang. Hvis danskerne havde formået at trække hæren ud af Dybbøl, med ringe tab af menneskeliv, ville det have været et propagandanederlag for prøjserne, men havde næppe ændret krigens udgang.

Som nævnt er der ingen kildereferencer på General du Plat's møde med General Gerlach.

Ovenstående er et forsøg på at indsnævre personkredsen, der har kendt til mødet og fortalt det videre til redaktionskomiteen, og som har nedskrevet denne information i Generalstabens bog om 1864 krigen.

Udsnit af 2 Divisions rapport
fra marts måned med generalens
underskrift.

Transskribering.

Da det er kommet til Divisionens kundskab, at der cirkulerer det rygte, at compaignicommandanten ved 7de Infanteri Regiment, premierlieutenant F. T. Nielsen, at han under fægtningen den 17de ds i Dybbøl by skal være blevet beskyttet af en yngre officer af en anden afdeling, på grund af udvist mangel på mod, skulde man have jh. Oberstlieutenant anmodet om endnu ved ethvert tvisdal, der står til deres rådighed og om fornødent ved at forhøre mandskabet, at undersøge, hvorvidt der måtte ligge noget til grund for et rygte, hvis blotte cirkulation sætter en plet på vedkommende officers ære, og som det derfor ligger i armeens interesse snarest at erholde opklaret. Om resultatet af denne undersøgelse forventer divisionen indberetning forinden regimentets afmarch.

Du Plat

Referencer

Svendsen, N. B.	General du Plat. Historien om hans liv og familie. ISBN: 9788771456745
Buk-Swenty, T.	Slagtebænk Dybbøl, 18. april 1864. Gyldendal, 2008

Clausen, J. and P. F. Rist	En generalstabsofficer i 1864, breve fra Major E. Schau til hans hustru. August Bangs Forlag, København, 1925 (genoptrykt i1974)
Gjørup, M.	Dybbølstillingens forsvar 1864 skildret af deltagere. København 1889
Jensen, N. P.	Kampen om Sønderjylland. Gad, 1914
Generalstaben	Den dansk tyske krig - 1864. Bog I, II, III. Generalstaben 1890. https://dis-danmark.dk/bibliotek/800180.pdf https://dis-danmark.dk/bibliotek/800182.pdf https://dis-danmark.dk/bibliotek/800181.pdf
Liljefalk A. and O. Lütken	Vor sidste kamp for Sønderjylland. H. Hagerups Forlag, København, 1920
Møller H. L.	Oberst Emil Madsens livserindringer, GAD 1923
E. Høyer-Møller	Livs- og Krigserindringer fra 1850-1864, Gyldendal 1894
Tandrup, F.	Fra front og kantonnement i 1864, breve fra kaptajn Marius Hedemann til hans hustru. Det Konglige Garnisons bibliotek, København, 1995
Vaupell, O.	Kampen for Sønderjylland, Krigene 1848-50 og 1864. Riitzels Forlag, 1888